

COVID-19 Döneminde İtalyan Siyaseti ve LEGA'nın Düşüşü

Politics in Italy and the Fall of LEGA During COVID-19

Fikret Topal^{ORCID}

Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler
Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi Bölümü, Siyaset Bilimi ve
Kamu Yönetimi PR., Sakarya, Türkiye,
fikrettopal@sakarya.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 15.02.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 31.03.2024
Yayımlanma Tarihi/ Available Online:
02.04.2024

Öz: Küresel olarak son yıllarda karşılaşılan en önemli krizlerden birini 2020 yılında başlayan COVID-19 süreci oluşturmuştur. Sağlık krizi olarak başlayan süreç kısa süre içerisinde küresel bir kriz olarak tüm dünyayı etkisi altına alırken ülkeler birbirini takip eden tedbirler almış ve siyasal alanın da dinamikleri değişmiştir. İlgili ülkelerdeki siyasetin dinamiklerini etkileyen bu süreç karşısında iktidar ve muhalefetteki siyasal aktörler de politikalarını kriz ve etkileri üzerinden temellendirmek zorunda kalmıştır. Peki kriz anlarında siyasal partiler sorunu nasıl ele almaktadır? İktidar partilerinin kriz anlarında avantaj sahibi olduğu ve kriz anında kamuoyunun yüksek düzeyde desteğine eriştiği ifade edilmektedir. Bu kapsamda krizler iktidarın siyasal alanı domine ettiği ve siyasetlesizleştirdiği bir siyasal atmosfer yaratmaktadır. Muhalefet partileri de bu atmosferde kendilerine alan açmak, yeni bir söylem üretmek ve sorunu siyasal iktidar ile ilişkilendirerek ele almaktadır. Bu çerçeveden hareketle çalışma İtalyan siyasetinin COVID-19'un ilk yılındaki seyrini aşırı sağ parti Lega örneği üzerinden incelemektedir. Avrupa ülkeleri arasında salgının etkilerinin en şiddetli hissedildiği ülkeler arasında yer alan İtalya, siyasal partiler açısından da dinamik bir inceleme sahasıdır. Kriz karşısında Lega en etkili söylemlerinden biri olan göç meselesinin etkisini kaybetmesiyle yeni söylem üretmekte zorlanmış mevcut kriz karşısında takındığı tutumdan dolayı eleştirilmiş ve sorumsuz bir muhalif parti ve lider imajı çizerek toplumsal desteğini günden güne kaybetmiştir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Lega, İtalya, Salvini, Siyasal Partiler

Abstract: COVID-19 process that started in 2020 has been one of the most important crises confronted globally in recent years. While the process, which started as a health crisis, affected the whole world as a global crisis in a short time, countries took successive measures and the dynamics of the political field also changed. In the face of this process that affected the dynamics of politics in the relevant countries, political actors in power and opposition had to base their policies on the crisis and its effects. But how do political parties address the problem in times of crisis? It is argued that ruling parties have an advantage in times of crisis and enjoy a high level of public support in times of crisis. In this context, crises create a political atmosphere in which the government dominates and depoliticizes the political sphere. In this atmosphere, opposition parties try to create space for themselves, produce a new discourse and address the problem by associating it with political power. Based on this framework, the study examines the course of Italian politics in the first year of COVID-19 through the example of the far-right party Lega. Italy, which is among the countries in Europe where the effects of the pandemic are felt most severely, is also a dynamic field of analysis in terms of political parties. In the face of the crisis, Lega had difficulty in producing a new discourse with the loss of the impact of the immigration issue, which was one of its most effective discourses, and was criticized for its attitude towards the current crisis and lost its social support day by day by portraying the image of an irresponsible opposition party and leader.

Keywords: COVID-19, Lega, Italy, Salvini, Political Parties

Extended Abstract

WHO declared COVID-19 as a pandemic on March 11, 2020. Thus, the process that started as a health crisis evolved into a global crisis and started to make its impact felt in many areas such as social, political, economic, etc. Italy was among the countries most affected by this global crisis. While it was one of the first European countries hit by the pandemic, its consequences were also felt much harder than in other European countries (such as Germany and France). Economically, it led to one of the biggest crises since World War II. Within Italy itself, the first cases were reported on February 21 in Lombardy, in the north of Italy, which would later become the center of the virus. In the period that started after this, the number of cases and deaths peaked in March and April, with a relief in the summer months. After the first wave, the period of calm during the summer continued with a new and larger wave in September and October.

In times of crisis or major external shocks, the positions of political parties are blurred. While governments gain confidence due to the atmosphere of unease and fear following dramatic crises (rally around the flag effect), it becomes difficult for opposition parties to frame the crisis. Thus, inter-party relations and party strategies are redefined and transformed in these moments. Since the last days of February 2020, the pandemic has been the main agenda of the second Conte government, while COVID-19, which has rapidly increased its impact since the last days of February 2020, has also shaped the dynamics of Italian politics. The steps taken against the pandemic and this new atmosphere have been one of the most important dynamics determining the political discourse and attitudes of both the actors in the government and the right-wing actors in the opposition. Based on this framework, the study first analyzes the one-year process of the COVID-19 crisis in Italian politics and what happened in this first year, and then analyzes the attitudes and discourses of the Lega per Salvini Premier (Lega) towards the crisis. Among the parties that were influential in Italian politics, there were three parties from the center-right, Lega, Forza Italia (FI) and Fratelli di Italia (FdI), while from the center-left there was Partito Democratico (PD), Liberi e Uguali (LeU), an alliance of left-wing parties, and Movimento 5 Stelle (M5S), whose ideological position was not clear but was considered more of a left populist party. Later on, Italia Viva (IV), the party of former Prime Minister Matteo Renzi, who broke away from the PD and pursued more liberal policies, was also included among these actors. These parties became important actors in Italian politics until the 2022 elections, and especially during the pandemic, and played an important role in power relations.

Among the right-wing actors, Lega was unable to define a clear political position, especially during the first wave of COVID-19. Lega made criticizing the government central to the politics of the pandemic. It is possible to state that the pandemic process played an important role in Salvini's decline in 2020. During this period, Salvini portrayed the image of an irresponsible political leader who did not take the pandemic seriously. In his criticisms of the government regarding the management of the pandemic, he changed his rhetoric according to the course of the process and damaged his credibility. While criticizing the lockdown measures, he later defended them and even suggested more stringent measures. He then criticized the closures again and criticized the government over the economic consequences of the pandemic. But he had difficulty in framing the problems and downplayed the government's economic aid as well. In the depoliticized atmosphere with the government's increasing public support, he was unable to adapt his political discourse and tools to the politics of the pandemic. In addition, criticisms against the government and the European Union, which took their place in the face of the loss of the two most important political instruments of party politics, such as the ban on public events and the fall of migrants from the political agenda with the lockdown, did not prevent the meltdown. This study clearly shows that the process that started with the pandemic had ended the debates within the government and increased public support. Conte's level of trust had also increased

as stated. Thus, the political space of the opponents both inside and outside the government had narrowed considerably. Nevertheless, the Lega's social support has eroded as a result of its handling of the crisis.

1. Giriş

31 Aralık 2019 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) Çin'deki temsilciliği, Hubei eyaletinin Wuhan şehrinde henüz nedeni bilinmeyen bir salgının bilgisini almıştı. Dünya 2020 yılına girilirken henüz salgının ciddiyetinin farkında değildi. Tarihler 9 Ocak'ı gösterdiğindeyse bunun yeni tip koronavirüsten kaynaklı bir salgın olduğu belirlenmişti. Bu tarihlerde virüs daha çok Çin merkezli olarak ele alınmaktaydı. Ancak 28 Ocak tarihine gelindiğinde salgın Avrupa içerisine de sıçradı ve Almanya'da ilk vaka tespit edildi. Ardından 29 Ocak'ta Finlandiya'da ve 31 Ocak'ta da İtalya'da olmak üzere ilk vakalar tespit edilmeye başlandı. Bu tarihlerde salgının henüz bir adı yoktu. 11 Şubat'ta DSÖ, yeni tip koronavirüs kaynaklı hastalığın COVID-19 şeklinde ve virüsün de SARS-COV2 şeklinde adlandırılacağını duyurmuştu. Şubat ayıyla birlikte virüs tüm Avrupa ülkelerine tek tek yayılırken kısa süre sonra da tüm Dünya'yı etkisi altına almaya başladı. Nitekim bu yayılma sonucunda DSÖ 11 Mart'ta COVID-19'u pandemi olarak ilan etmişti (WHO, 2022). Böylece sağlık krizi olarak başlayan süreç küresel bir krize evrilerek sosyal, politik, ekonomik vb. birçok alanda etkisini hissettirmeye başladı. Bu küresel krizden en çok etkilenen ülkeler arasında İtalya da bulunmaktaydı. İtalya salgının ilk vurduğu Avrupa ülkelerinden biri olurken sonuçları da diğer Avrupa ülkelerine göre çok daha sert hissedildi. Ekonomik olarak 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan en büyük krizlerden birine yol açtı. Bunun yanında karantina ve kapanma tedbirlerini ilk uygulayan Avrupa ülkesi olmasının yanı sıra salgın kaynaklı ölümler arasında da en yüksek sayıya sahip ülke oldu. Yoğun ölümlerden ötürü cenaze arabalarının yetişemediği ve askeri araçların tabutları taşıdığı görüntülerin hafızalardaki yerini halen koruduğu İtalya, böylece aslında salgın sürecinin de sembol ülkelerinden biri haline gelmişti.

Uluslararası kriz anlarında veya büyük dışsal şoklarının yaşandığı zamanlarda siyasal partilerin pozisyonları bulanıklaşmaktadır. İktidarlar (özellikle de Amerika'da başkanlar) dramatik krizler sonrasındaki tedirginlik ve korku atmosferinden de kaynaklı güven kazanırken (bu durum literatürde bayrak etrafında kümelenme etkisi (*rally around the flag effect*) şeklinde ifade edilmektedir) muhalefet partileri içinse krizi çerçevelemek zorlaşmaktadır¹. Bu anlarda İktidar politik enformasyona doğrudan ulaşırken muhalifler için bilgi kaynakları kesilmektedir. Kriz anının yarattığı atmosferle beraber muhalif aktörler için eleştirel tutum da yerini suskunluğa ya da temkinli bir desteğe bırakmaktadır. Çünkü bu iklimde muhalif partiler sorumsuz veya düşmanca bir tutumda görünmek istememektedir (Baker ve Oneal, 2001). Muhalif partiler bu tür kriz anlarında bir yandan sorumsuz görünme tehlikesi ile karşılaşırken diğer yandan da siyasetlesmiş bir tartışma ortamında (Bull, 2021; Johansson vd., 2021) kendini bularak etkinliğini yitirme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu tehdit karşısında kendine alan açmaya çalışan aktörler yeni söylemler üretmekte başarılı olursa kriz anındaki toplumun desteğini toplaması mümkündür. Nihayetinde büyük şoklar ve dramatik krizler karşısında iktidar partileri artan güveni devam ettirmek isterken muhalif partiler yeni söylemler üretmeye ve krizi çerçevelemeye çalışarak toplumsal desteğini arttırmaya çalışmaktadır. Böylece partiler arası ilişkiler ve parti stratejileri bu anlarda yeniden belirlenmekte ve değişime uğramaktadır.

---

¹ Burada bahsedilen kriz kavramı sert, ani veya beklenmedik durumları ifade etmektedir. Genellikle uluslararası çatışmalar, savaşlar, terör saldırıları gibi tehdit olarak görülen, bunun yanında acil müdahale ihtiyacı hissettiren ve belirsizlik yaratan anlardan oluşmaktadır. Covid-19 krizi de bu kapsama girmektedir. Daha fazla ayrıntı için bkz: (Johansson vd., 2021). Dolayısıyla bu kapsama girmeyen ancak kriz olarak ifade edilen diğer kriz anları için bu etkiyi gözlemlemek mümkün olmayabilir. Nitekim benzer bir etkiyi göçmen krizi veya ekonomik krizlerde gözlemlemek mümkün olmamıştır (Saylan, 2021).

Bahsedilen bu çerçeveden hareket ederek çalışma İtalyan siyasetinde aşırı sağ² partiler arasında yer alan *Lega per Salvini Premier (Lega)* örnek olayını incelemektedir. 2020 Şubat ayının son günlerinden itibaren etkisi hissedilmeye başlayan COVID-19 süreci İtalyan siyasetinin dinamiklerini şekillendirirken bu dönemde kurulan iki farklı hükümetin de (ikinci Conte ve Draghi hükümetleri) temel gündemi salgın ve salgınla mücadele olmuştur. Salgın karşısında atılan adımlar ve bu yeni atmosfer hem hükümetteki aktörlerin hem de muhalefette yer alan sağ aktörlerin politik söylem ve tutumlarını belirleyen en önemli dinamiklerden biri olmuştur. Nitekim bu aktörler arasında 2018 seçimlerinde sağ siyasetin liderliğini ele alan ve 2019 Avrupa Parlamentosu (AP) seçimlerinde bunu perçinleyen Salvini'nin partisi Lega önemli bir yer tutmaktadır. 2019 yılında %34'e kadar çıkan oy oranına rağmen Lega, COVID-19 sürecinde etkisini yitirmiş ve 2022'de gerçekleştirilen seçimlerle %8'lere kadar düşmüştür.

İtalya'da salgın yayılmaya başladığında görevde Başbakan Giuseppe Conte etrafında ikinci kez kurulmuş hükümet bulunmaktaydı. 2019 Ekim ayında Partito Democratico (PD), Movimento 5 Stelle (M5S) ve (Liberi e Uguali, LeU) etrafında kurulan seçim ittifakı ve sonrasında PD'den ayrılanlar tarafından kurulan Italia Viva (IV) partisinin de desteklediği bu koalisyon hükümeti 2021'in ilk ayına kadar görevde kalmıştır. Muhalefetteyse Forza Italia (FI), Fratelli di Italia (FdI) ve Lega gibi sağ partiler yer almaktaydı. Salgının/krizin en etkili olduğu süreçte görev yapan Conte hükümeti 2021 Şubat'ında iktidar içi çatışmalar sonucunda sonlanınca, yerine FdI hariç tüm partilerin desteğini alarak eski Avrupa Merkez Bankası (European Central Bank) başkanı Mario Draghi etrafında kurulan ve 2022'deki seçimlere kadar görevde kalacak olan teknokratik hükümet geçmiştir. Draghi hükümeti FdI hariç tüm aktörlerden destek aldığından 2021 yılı İtalya için yeniden açılma ve ekonomiyi yeniden hareketlendirme yılı olarak ilan edildi. Bu dönemde pandemi, siyasal rekabetin de dışına çıktı. Aşılama stratejisi ve AB fonlarının etkili kullanımı tüm aktörler tarafından siyasal rekabetin dışında ve önemli bir gereklilik olarak görüldü (Bressanelli ve Natali, 2023, s,38). Dolayısıyla kriz anında siyasal partilerin tutumlarının en net gözlemlenebileceği dönem Conte hükümetinin görev süresiydi. Nitekim bu dönemde görülen gelişmeler sonraki süreçte de gündemde olduğundan Conte dönemini incelemek önem arz etmektedir. İkinci Conte hükümeti kriz karşısında iktidar-muhalefet ilişkilerinin yanı sıra sol-sol popülist ve sağ-aşırı sağ partilerin krize karşı yaklaşımlarının da incelenmesini sağlayan bir yapısal ortamı da sunmaktadır. Bu gerekçeyle çalışma İkinci Conte hükümetinin 2021 Şubat'ına kadar görevde kaldığı dönemi merkeze almaktadır. Bu dönemde Lega'nın düşüşünü açıklayan faktörler nelerdir? COVID-19 krizinin bu düşüşteki rolü nedir? Salgın süresince krizi ele alma biçiminin etkisi var mıdır? sorularına cevap aramaktadır. Buna cevap ararken de ilk olarak İtalyan siyasetinde COVID-19 sürecini ve bu süreçte yaşananları, ardından da Salvini'nin ve partisi Lega'nın salgın sırasında değişen söylemlerini ve düşüşünü analiz etmektedir.

² Aşırı sağ kavramı "far right" ifadesinin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Mudde'ye göre (2019) "far right" kendi içinde "extreme right" ve "radical right" olarak iki alt gruba ayrılmaktadır. Bu ayrımın temelindeyse demokrasi bulunmaktadır. "Extreme right" demokrasiyi reddeden faşist partiler ve grupları ifade ederken "radical right" ise liberal demokrasinin karşısında yer alan partileri ifade etmektedir. Özellikle 21.yy'da ortaya çıkan "radical right" partilerin ayırt edici özellikleri arasında popülizm bulunmaktadır. Bu yüzden "populist radical right" şeklinde yaygın bir kullanımı bulunmaktadır. Çünkü popülizm toplumu halk ve yozlaşmış elitler olmak üzere ikiye bölerken aynı zamanda siyaseti halkın genel iradesinin ifade edilmesi şeklinde ele alır. Bu yüzden popülizm demokrasinin, en azından teoride, içerisinde değerlendirilir ve "extreme right" bunu kabul etmediği için dışarıda bırakılır. Ancak Pirro (2023) bu iki grup arasındaki sınırların bulanık olduğunu ve bu yüzden "far right" ifadesini semsiye kavram olarak kullanmayı önermektedir. Nitekim Lega ile "extreme right" olarak ele alınan "CasaPound Italia" ve "Forza Nuova" arasında beraber etkinlikler düzenlenmekte veya üyeleri arasında geçişkenlikler gözlemlenmektedir. Bu sebeple Mudde'nin ayrımının bu aşırı sağ aktörler arasındaki geçişkenliği ortadan kaldırdığını ifade ederek "far right" kavramının daha kapsamlı ve toplayıcı bir kesinliğe sahip olduğunu ifade etmektedir.

2. Covid-19'un İtalya'daki Bir Yılı

COVID-19'un Avrupa içerisinde ilk görüldüğü yer olan İtalya uzun bir süre hem Avrupa hem de Dünya için salgının önemli noktalarından biri olmuştur. Özellikle salgının ilk dönemlerinde Çin'den sonra en kötü etkilenen ülke olarak İtalya anılmaktaydı (BBC, 2020b). İtalya'da salgının ilk yılını 2020 Şubat ayında başlayıp Mart sonunda/Nisan başında zirve yapan ve Haziran ayından itibaren bulaşma oranlarının iyice azaldığı *ilk dalga* ve Ekim ayında tekrar başlayıp Kasım ayında zirve yaparak ardından düşüş olsa da yüksek oranda devam eden *ikinci dalga* olacak şekilde iki dönem içerisinde incelemek mümkündür.

İtalya'nın kendi içerisinde de ilk vakalar 21 Şubat'ta daha sonra salgının merkezi olacak İtalya'nın kuzeyinde Lombardiya'da görülmüştü. İlk ölüm vakası da Padova'da 21 Şubat'ta görüldü (Anzolin & Amante, 2020). Ardından hızlı tedbirlere başvuran Conte hükümeti 23 Şubat'ta ilk Kanun Hükümünde Kararnameyle (*Decreto del Presidente del Consiglio dei Ministri, DPCM*) kabineye bireysel özgürlükleri kısıtlayacak özel yetkiler verdi ve ardından İtalya'nın kuzeyinde Lombardiya ile Veneto bölgesindeki bazı şehirler kırmızı bölge (red zone) olarak ilan edildi. Ardından kırmızı bölgelerdekilere yönelik vergi ve yardım düzenlemeleri yapıldı. 1 Mart'ta kırmızı bölge illeri genişletildi. 4 Mart'ta okullar ve üniversiteler, 15 Mart'a kadar kapatıldı (De Blasio ve Selva, 2021). 9 Mart'a kadar İtalya'da alınan tedbirler daha çok bölgesel ölçekteydi ve İtalya'nın kuzeyini özellikle Lombardiya, Veneto ve Emilia Romagna bölgesini merkeze almaktaydı. Nitekim 8 Mart tarihinde bu bölgelerde kırmızı bölge olarak ilan edilen yerler tüm illeri kapsayacak şekilde genişletilmişti. Ancak bu kararın bir gün önceden basına sızmasıyla İtalya'nın kuzeyinden güneye doğru büyük bir hareketlilik yaşandı ve bu hareketlilik virüsün ülke içinde yayılımını hızlandırdı. Bu hareketliliğin ardından 9 Mart'ta tüm İtalya kırmızı bölge olarak ilan edildi ve karantina süreci başladı (BBC, 2020a). İki gün sonra 11 Mart'ta tüm İtalya'da süpermarket ve eczaneler hariç neredeyse tüm ticari faaliyetler yasaklandı. Nitekim 11 Mart'ta DSÖ de salgının pandemiye evrildiğini ilan etmişti. 19 Mart'a gelindiğinde İtalya 3405 ölüm vakası ile Çin'i (3245) de geride bırakarak Dünya'da en çok ölüm vakası görülen ülke konumuna gelmişti (The Guardian, 2020). 22 Mart'ta ise zorunlu olmayan tüm işletmeler ve sanayiler kapatılırken şehirler arası ulaşım da yasaklandı (Biasi, 2020, s.307).

Mart ayında İtalya en yoğun vaka ve ölüm sayısını yaşamıştı. Bu tarihten sonra haftalık vaka ve ölüm hareketliliğinde ivme aşağı doğru olsa da rakamlar yine de yüksek seyretti. İlk şok atlatılmış oldu ve alınan tedbirlerin katkısı ve yaz ayının da etkisiyle vaka ve ölüm artış hızı iyice yavaşladı ve kapanma tedbirleri de hafifletilmeye başlandı. Maske, mesafe ve izolasyon süreçlerini içeren yeni normalleşme süreci Mayıs ayının ortasından itibaren başladı. İlk dalga için katı tedbirlerin sonu gelirken kapanma süreci de bitti ve sınırlar açılmaya başlandı. Ticari ve eğlence içeren aktivitelere ilişkin tedbirler hafifletildi. Haziran başında toplam vaka sayısı 235 binlerdeyken toplam ölüm sayısı da 34 binlerdeydi. İlk dalga bu şekilde atlatılmış oldu ve yaz boyunca daha düşük vaka ve ölüm sayıları görüldü (bkz: Resim 1).

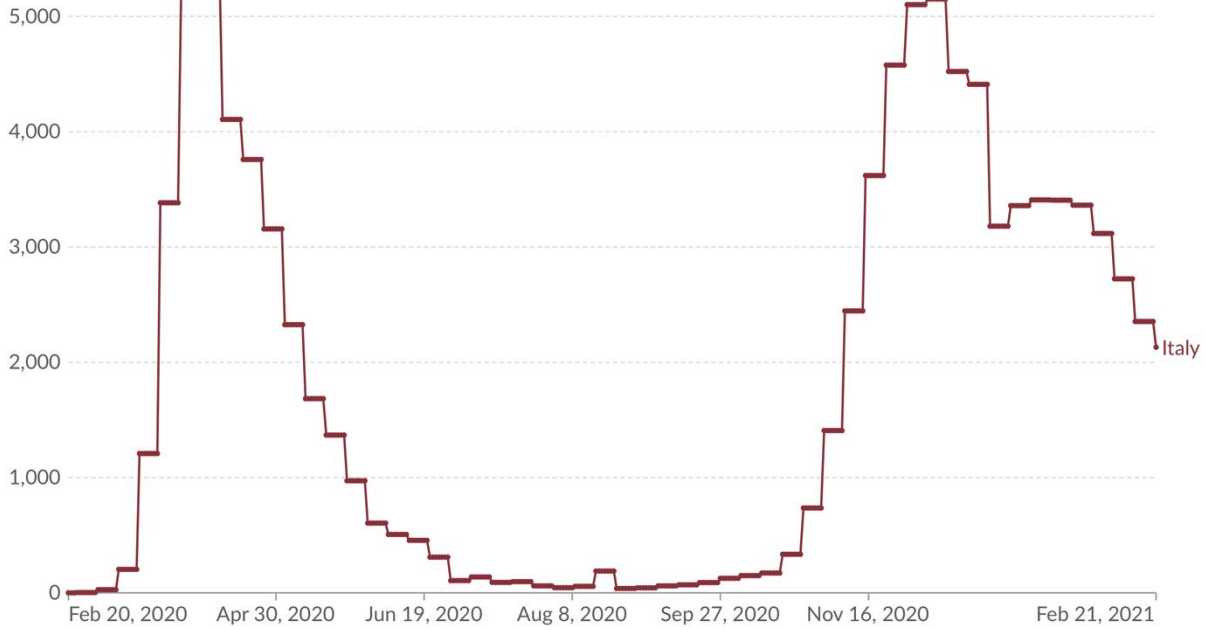
Resim 1

COVID-19'un İlk Yılında İtalya (Haftalık)

Weekly confirmed COVID-19 deaths

Weekly confirmed deaths refer to the cumulative number of confirmed deaths over the previous week. Due to varying protocols and challenges in the attribution of the cause of death, the number of confirmed deaths may not accurately represent the true number of deaths caused by COVID-19.

Our World
in Data

Data source: WHO COVID-19 Dashboard

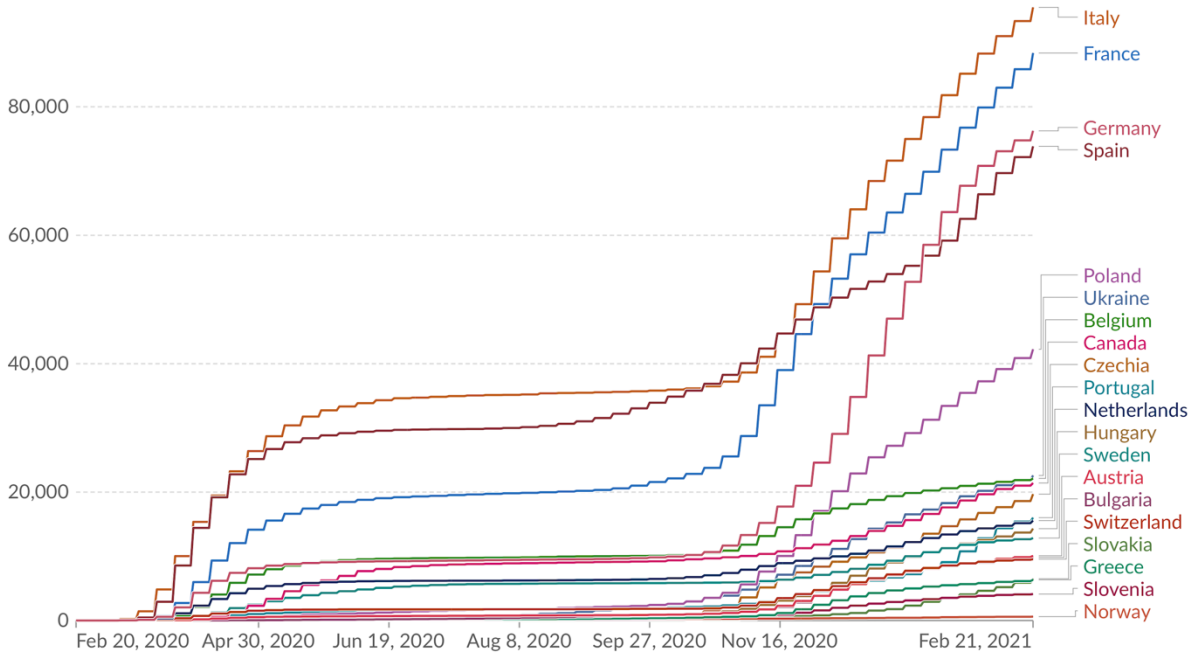
CC BY

Kaynak: (Mathieu vd. 2020)

İlk dalganın ardından yaz boyunca sakin geçen süreç Eylül ve Ekim ayından sonra yeni ve daha büyük bir dalgayla devam etmiştir. Bu dalga özellikle Kasım-Aralık aylarıyla birlikte zirve yaparken yaz boyunca hafifletilen tedbirler de tekrar ağırlaştırıldı ve kapanmalara geri dönüldü. 24 Ekim'de alınan yeni tedbirlerle ev dışında her yerde maske kullanımı zorunlu hale gelirken sosyal alanların kullanımına ve etkinliklerinin sınırlandırılmasına yönelik çeşitli yasaklar da beraberinde getirildi. Bu aşamada henüz şehirler arası seyahat yasağı gelmemişti. Artan vakalar ve ölümler karşısında 6 Kasım'dan itibaren İtalyan hükümeti bölgeleri risk düzeylerine göre sarı, turuncu ve kırmızı olmak üzere üç kademeye ayırarak farklı tedbirler uygulamaya başladı. Buna göre sarı bölgeler daha düşük riskli bölgeler olarak belirlenirken bu bölgelerde saat 22:00 ile 05:00 arasında sokağa çıkma yasağı uygulanmakta, AVM, market vb. sosyal alanlar hafta sonu ve tatillerde kapatılmakta, okullar sınırlı faaliyet vermekte ve şehir içi ulaşım %50 kapasiteyle hizmet vermekteydi. Sinema, tiyatro vb. kültürel faaliyetlerse tamamen yasaklanmış, Orta dereceli turuncu bölgelerde sarı bölgede alınan tedbirlerin yanı sıra kimsenin bölge dışına çıkmasına ve girmesine izin verilmezken kafe, bar ve restoran gibi mekanlar da kapanmıştır. Kırmızı renk ile tanımlanmış yüksek riskli bölgelerde sadece temel ihtiyaçlar için dışarı çıkılabilirken ve işe gidilebilirken zaruri olmayan her yer kapalıydı. Bu bölgeden çıkış bulunmazken hareketlilik ve sosyal hayat katı bir şekilde sınırlandırılmaktaydı (Pelagatti ve Maranzano, 2021).

Resim 2

Avrupa Ülkelerindeki COVID-19 Ölümleri (1 Yıl)

Kaynak: (Mathieu vd., 2020)

İlk dalganın en çok etkilediği bölge İtalya'nın kuzeyi özellikle Lombardiya bölgesiydi (Istat, 2020). Eylül'den itibaren başlayan ikinci dalga ise güney İtalya'yı da etkilemiştir (Harlan ve Pitrelli, 2020). İtalya'nın kuzeyi hem ekonomik olarak daha gelişmiş hem de sağlık hizmetlerine ulaşma noktasında daha fazla imkâna sahiptir. Dolayısıyla salgının kuzeydeki etkisi ile güneydeki etkisi aynı olmamıştır. İkinci dalganın güneyi etkilemesi vaka ve ölüm sayılarının daha hızlı yayılmasına da sebep olmuştur. Grafiklerden de görüleceği üzere yaz aylarında çok düşük seyreden vaka ve ölüm sayıları Eylül-Ekim aylarından itibaren yine artışa geçmiştir ve Kasım-Aralık aylarında zirve yapmıştır. Ekim ayının başında yaklaşık toplam 325 bin olan vaka ve 36 bin ölüm bulunmaktaydı. Bu tarihlerden sonra artış hızı iyice arttı ve ikinci dalga etkisi daha kötü hissedildi. İlk vakanın üstünden bir yıl geçerken İtalya yaklaşık üç milyon vaka ve 100 bine yakın ölümle AB içerisinde en yüksek ölüm sayısına sahip ülke konumunda bulunmaktaydı (Mathieu vd. 2020; ayrıca bkz: Resim 2).

3. 2018-2020 Arasında Lega'nın Yükselişi

COVID-19 İtalya'yı vurmadan iki yıl önce İtalyan siyasetinin temel aktörlerini belirleyen seçimler, 2018 Mart ayında gerçekleştirilmiştir. Bu seçimler sonrasında parlamentoda (temsilciler meclisi ve senato) Tablo 1'de de görüleceği üzere parçalanmanın yüksek olduğu bir parti sistemi ortaya çıkarken hiçbir parti tek başına çoğunluğu elde edememiştir. Merkez sağ koalisyon hem temsilciler meclisinde hem de senatoda sırasıyla %37 ve %37,5 oy oranlarıyla ilk sırayı alırken sağın liderliği de Berlusconi'den (FI) Salvini'ye (Lega) geçmiştir. Berlusconi'nin partisi FI ise sağın ikinci sıradaki partisi olmuştur. Seçimlerin parti düzeyinde galibi de M5S olmuştur. M5S %32,7'lik oy oranıyla 227 milletvekili kazanarak bir önceki seçimlere göre oy oranını arttırırken aynı zamanda büyük bir başarı elde etmiştir. PD ise merkez solda parti düzeyinde en yüksek oy alan ikinci parti olurken diğer partiler kayda değer bir etkinlik gösterememiştir³.

³ Merkez sağ veya merkez sol ifadesi partilerin merkezde yer aldığını ifade etmekten ziyade İtalya siyasetine özgü bir şekilde ve tarihsel olarak da görülen birlikteliklerini ifade etmektedir. Nitekim bu partiler, koalisyon için

Tablo 1*İtalya 2018 Seçim Sonuçları*

Siyasal Partiler	Temsilciler Meclisi (Camera dei Deputati)		Senato (Senato della Repubblica)	
	Oy Oranı (%)	Sandalye	Oy Oranı (%)	Sandalye
Lega Nord (LN)	17,3	125	17,6	58
Forza Italia (FI)	13,9	103	14,4	57
Fratelli d'Italia (Fdi)	4,4	32	4,3	18
Noi con l'Italia (NCI)- Unione di Centro (UDC)	1,3	5	1,2	4
Merkez Sağ Toplam	37	265	37,5	137
Movimento 5 Stelle (M5S)	32,7	227	32,2	112
Partito Democratico (PD)	18,7	112	19,1	53
+ Europa	2,6	3	2,4	1
Insieme	0,6	1	0,5	1
Civica Popolare (CP)	0,5	2	0,5	1
SVP-PATT	0,4	4	0,4	3
Merkez Sol Toplam	22,9	122	23	60*
Liberi e Uguali (LeU)	3,4	14	3,3	4
Diğer	4,1	2	4	2
Toplam	100	630	100	315

Kaynak: Paparo (2018). *1 senatör seçim ittifakı yapılan diğer partiden gelmiştir.

Dolayısıyla 2018 seçimleri sonrasında İtalyan siyasetinde sağdan Lega, FI ve Fdi olmak üzere üç parti bulunurken soldan PD, sol partilerin bir araya geldiği LeU ve bunların dışında ideolojik olarak pozisyonu net olmayan ancak daha çok sol popülist olarak değerlendirilen (Varriale, 2021) M5S bulunmaktaydı. Sonraki süreçteyse PD'den ayrılarak daha liberal eğilimli politikaları takip eden eski Başbakan Matteo Renzi'nin partisi IV de bu aktörler arasına dahil olmuştur. Bu partiler 2022 seçimlerine kadar olan süreçte ve özellikle de pandemi sürecinde İtalyan siyasetinin önemli aktörleri olmuş ve iktidar ilişkilerinde önemli bir rol oynamışlardır.

Lega ise daha çok bölgesel politikalar temelinde hareket eden Lega Nord'un (Kuzey Ligi) devamıydı. 1991 yılında Umberto Bossi tarafından kurulan Lega Nord, İtalya'nın kuzey bölgeleri için federalist ve ayrılıkçı politikalar izleyen bir partiydi. 2012 yılında çeşitli yolsuzluk skandallarının ardından istifa eden Bossi'nin yerine 2013 Aralık ayında Matteo Salvini geldi. Parti liderliğinde yaşanan değişim sonrası partinin ideolojik yönelimi de değişti. Salvini'nin liderliğini üstlendiği bu dönemde parti aşırı sağ politikaları takip etmeye başladı. Bölgesel politikaların yerini ulusal politikalar alırken, popülist söylem, AB ve göçmen karşıtlığı gibi meseleler de parti siyasetinin merkezinde yer aldı (Albertazzi vd. 2018). Salvini liderliğinde Lega Nord, Kuzey Ligi olmaktan çıkarak Le Pen'in National Front'u gibi Ulusal Lige (National League) doğru hareket etmeye karar vermişti. Nitekim partinin isminde bir değişiklik olmasa da "Nord" ifadesinin kullanımı sona ermişti. Bu sırada partinin göçmen karşıtlığı, AB eleştirileri, milliyetçi söylemleri de politik repertuara eklenmekteydi. Bu strateji FI'nın sağdan çok merkeze yakın olmasından dolayı sağ söylemlerin ve partinin eksik olduğu atmosferde etkili olarak Lega'nın büyümesine yardım etti. 2018 seçimleri öncesinde partinin ismi de değişti ve *Lega per Salvini Premier* kuruldu. Yeni Lega'nın politik repertuarındaki söylemler arasında en etkili olanlardan biri göçmen karşıtlığıydı. 2018 seçimlerine gidilirken İtalya'da işsizlikten sonra en önemli sorun göçmenler olarak görülmekteydi. Salvini bu sorunu sahiplenerek göçmen karşıtı politik söylemini

gerekli çoğunluk sağlanabiliyorsa, kendi aralarında iktidarı önelemektedir. Bu yüzden Tablo 1'deki gibi oy oranları ve sandalye sayıları da beraber dikkate alınmaktadır.

özellikle Facebook gibi sosyal platformlar aracılığıyla hızlıca yaymayı ve partisini ulusallaştırmayı başardı (D'Alimonte, 2019, s.122-123).

2018 seçimlerinde Lega/Salvini, FI ve FdI gibi sağ partiler karşısında %17,3 ile en yüksek oyu alarak sağ siyasetin lideri olmuştu. Bu liderlik kısa süre sonra çok daha netleşti ve Salvini'nin partisi oy oranlarını arttırmaya devam etti. 2019 yılı Mayıs sonunda gerçekleştirilen AP seçimlerinde Lega %34,26'lık oy oranına ulaşmıştı. Sağ siyasetin diğer aktörlerinden Berlusconi'nin partisi FI'nın oyu %8,78'e düşerken FdI'nın oyu da yine yükselişle %6.44'e ulaşmıştı. Bu sonuçlar Salvini açısından sağ siyasetin liderliğini de perçinlemişti. Diğer aktörlerden M5S ise büyük bir erimeye yaşayarak %17,06'ya kadar düşmüştü (European Parliament, 2019). AP seçimlerinin genelde düşük katılımından dolayı doğru sonuçlar üretmediği ve ulusal siyasete ilişkin analizlerde pek etkisi olmadığı düşünülebilir. Ancak seçim sonrası Lega'nın seçimlerin galibi olarak İtalyan parti sisteminde daha fazla söz sahibi olacağı ve 2018 sonrasında kurulan M5S ve Lega arasındaki iktidar dengesini ters düz ettiği ifade edilmekteydi (Landini ve Paparo, 2019). Nitekim hem AP seçimlerinden önce hem de seçimlerin ardından gerçekleştirilen anket sonuçları da partilerin oy oranlarındaki değişimi doğrulamaktaydı. 2019 Mart anketlerinde Lega'nın oy oranı %33-34 aralığındayken, M5S'in oy oranları %21 bandındaydı (Tg La 7, 2019a). 26 Mayıs'ta gerçekleştirilen AP seçimlerinin ardından Temmuz ayına gelindiğindeyse Lega'nın oy oranı %37-38'lere çıkarken, M5S'in oy oranıysa %17-19 aralığına gelmişti (Tg La 7, 2019b). Dolayısıyla AP seçimleri bu bağlamda Lega'nın yükselen trendinin resmi bir göstergesi olmuştu.

Sağ siyasetin liderliğini üstlendikten sonra Salvini, bu dönemde M5S ve Lega arasında Başbakan Conte liderliğinde kurulan hükümetin de bir parçası olmuş ve İçişleri Bakanlığı görevini yürütmüştü. Başbakanlığı bağımsız olarak atanan Giuseppe Conte'nin yürüttüğü hükümet Salvini'nin oy oranının AP seçimleri sonrasında artışıyla beraber sarsılmış ve kısa süre sonra da dağılmıştı. Seçimler sonrası hükümet içindeki pozisyonunu güçlendiren ve bu yükselişi kendi lehine kullanmak isteyen Salvini erken seçime gitme hevesiyle hükümetten çekilmişti. Erken seçimlerin AP sonrası sonuçlar dikkate alındığında bu anlamda FI ve FdI ile birlikte klasik merkez sağ koalisyona veya FdI'nın küçük ortak olduğu bir koalisyona yol açması da muhtemeldi (Landini ve Paparo, 2019, s.178-179). Ancak beklentisinin aksine dağılan hükümetin ardından M5S, PD ana aktörler olmak üzere LeU'nun da desteğiyle 2019 Ekim ayında yine Conte liderliğinde ikinci Conte hükümeti kurulmuştu. Kısa süre sonra PD'den ayrılan Renzi liderliğinde kurulan IV'de hükümete destek vermeye devam etti ve iktidarın yeni paydaşı oldu. Nihayet merkez sağ dışındaki aktörlerin hükümet paydaşı olduğu ve sol-sağ çizgisinde şekillenen bir parti sistemi ortaya çıktı. Böylece COVID-19'un ilk yılında sol (ve sol popülist) partiler iktidardayken sağ partiler de muhalefette yer aldı.

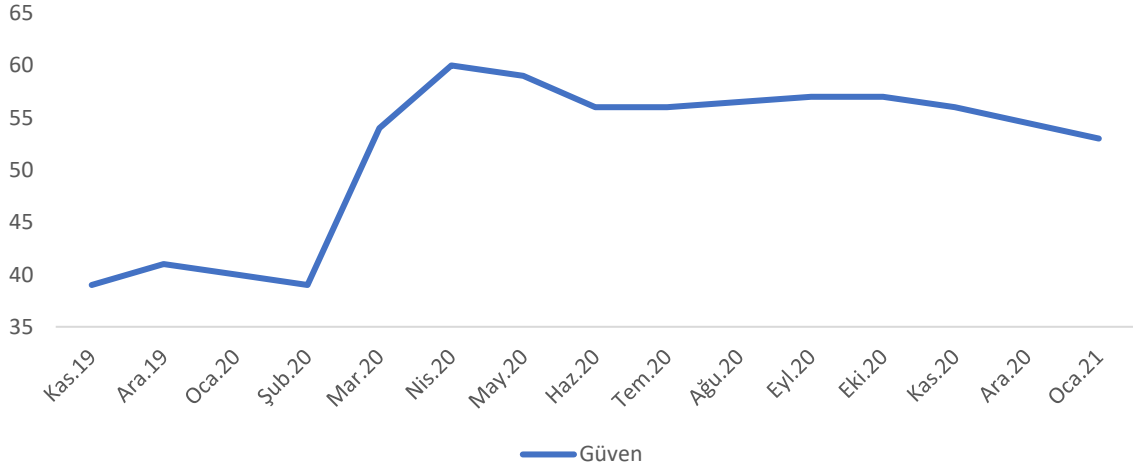
4. Covid-19 Etkisinde Siyaset ve Lega'nın Düşüşü

Kriz anlarında siyasal liderin krizi ne derece ciddiye aldığı ve tedbirleri hayata geçirmede ne derece istekli olduğu, yani lider reaksiyonu önemlidir. Bu noktada liderlerin *riski hafifletme*, *çerçvelendirme* ve *gidişatı ve amacı belirleme* gibi üç temel fonksiyonu ifa ettiği görülmektedir (Ostergard, 2020). ABD'de Trump'ın ve Brezilya'da Bolsonaro'nun (Ortega ve Orsini, 2020) salgını ciddiye almayan ve ekonomik durumu önceleyen tavırları ve buna yönelik kamusal düzenlemeler ya da Yeni Zelanda lideri Jacinda Ardern'in etkili liderliği (Friedman, 2020) kriz zamanlarında lider reaksiyonunun ne derece önemli olduğunu göstermektedir. İtalya örneğindeyse salgının ilk anında bu bağlamda ne ulusal liderler (Başbakan Conte, PD lideri Nicola Zingaretti, Lega lideri Matteo Salvini) ne de yerel liderler (Lombardiya lideri Attilio Fontana, Milan Belediye Başkanı Giuseppe Sala) salgını ve bu kapsamda önerilen tedbirleri (örneğin Çin'den gelenlerin karantinaya alınması gerektiği) ciddiye almamıştır (De Blasio ve Selva, 2021; Ferraresi, 2020). Liderler riski hafifletme, çerçvelendirme ve gidişatı belirleme noktasında ilk anda ciddi anlamda başarısız olmuştur. Salgın yavaş yavaş etkisini arttırdıkçaysa iktidar ve lider etrafında toplanma etkisi (*rally around the flag effect*) devreye girerek hükümetin ve Başbakan

Conte'nin politik gücü ve kamuoyu desteği artmış buna karşın muhaliflerin de söylemsel gücü zayıflamıştır. Bundan sonra gidişatı belirleme noktasında Conte'nin etkili liderliği görülmektedir. Kriz ve sonrasında Conte'ye karşı artan güven hükümet içindeki tartışmaları sonlandırarak kırılğan hükümetin ömrünün uzamasını sağlamıştır (Bull, 2021, s.162). Muhalif aktörlerse krizi çerçevelerken gidişata göre sürekli söylem değiştirmek zorunda kalmış ve klasik politik söylemleriyle krizi bir araya getirmeye çalışmıştır.

COVID-19'un ilk döneminde iktidar sorumlu bir hükümet imajı çizmeye çalışmıştı. Bunun en önemli göstergesi, M5S'in iktidar paydaşı olmanın getirdiği sorumlulukla hareket ederek tüm İtalyan halkının korunması ve siyasetin virüs karşısında birlik olmasını sağlamak üzerine bir politik tutum benimsemesiydi. M5S popülist retoriği terk ederek sorumlulukları ön plana çıkaran bir tutum izledi. Burada halkın tanımlanması popülist (düalist biz-onlar söylemi) bir içerikten uzaktı. Toplum bir bütün olarak değerlendiriliyor ve salgın karşısında kuşatıcı bir dil kullanılıyordu. Ayrıca M5S'in bilim karşıtı argümanlara verdiği prim de bu dönemde azaldı. Hükümetle beraber hareket ederek oluşturulan bilimsel komitenin kararlarının normalleşme için referans olduğu ifade ediliyordu. Bu anlamıyla komplo teorilerinden uzaklaştı. Anti elitist söylemini pandeminin ilk dönemlerinde uluslararası medyayı (pandeminin ilk dönemlerinde uluslararası medyayı korku ve nefret iklimini İtalya'da yaydığı gerekçesiyle eleştirmektedir) ve AB'yi eleştirerek düşük tonda da olsa devam ettirse de sonrasında bu eleştiriler de yerini sorumlu hükümete bıraktı (Bertero ve Seddone, 2021, s.51-53). Aslında bu dönem M5S açısından normalleşmenin de başlangıcı oldu. Bu dönemde daha pragmatik ve esnek olmayı sağlayacak parti içi düzenlemelerle pozisyonunu yumuşattı. Önce seçimle gelinen makamlardaki iki dönem kuralını esneterek yerel meclis üyeliklerini bunun dışına çıkardı (böylece Roma belediye başkanı Virginia Raggi'nin de tekrar aday olma şansı ortaya çıktı) ardından da geleneksel partilerle resmi ittifaklar yapmama fikrini terk ederek yerel düzeyde ittifakların önünü açtı. Bu sayede yerel seçimlerde PD ile ittifakın da yolu açılmış oldu (The Economist, 2020).

İlk anda karşılaşılan şokun atlatılmasıyla kamuoyu desteğini de arkasına almayı başaran hükümetin ve özellikle Başbakan Conte'nin kişisel kredisi de oldukça yükseldi. Conte'ye ve hükümete duyulan güven özellikle ilk dalga içinde oldukça yüksek bir seviyeye ulaşmayı başarmıştı. Nitekim bu güven salgının ilk yılı boyunca da yüksek düzeyde devam etti (bkz: Grafik 1). Bu dönemde Conte parti siyasetinin üstünde, sorumlu ve kararlı bir lider imajı çizmekteydi (Lazar, 2020). Bu güven, alınan tedbirlere karşı kamuoyu desteğini de beraberinde getirdi Nisan ayının ortasında yayınlanan ankete göre İtalyan'ların %73'ü salgın karşısında gerekli önlemlerin alındığını düşünüyordu (Tg La 7, 2020). İktidarın küçük ortaklarından LeU'nun temsilcisi Roberto Speranza da bu dönemde sağlık bakanı olduğundan bu noktada hükümetin temel politikaları ile uyumlu bir siyaset izledi. Nitekim dönemin Conte'den sonra en güvenilen isimleri arasında Speranza gelmekteydi.

Grafik 1*İkinci Conte Hükümetine Karşı Güven (%)***Kaynak:** (Statista,2024)

Bu dönemde hem hükümetin tutumu hem de salgının ciddiyeti sorunun siyasallaşmasını engellemiştir. İktidar tüm İtalyanları COVID-19'dan koruyan sorumlu bir hükümet imajı çizerek bilimsel komitenin ve salgının gerektirdiği düzenlemeleri yaptı. Böylece hükümetteki aktörlere yönelik güven düzeyi de arttı. Salgının etkisiyle diğer aktörlerin de hükümeti eleştirmesinin önü kesilmiş oldu.

Ortam durulduğundaysa hükümet salgının sosyo-ekonomik etkileri üzerine çeşitli paketler⁴ açıklayarak aşırı sağ aktörlerin ekonomik temelli eleştirilerine cevap vermek istemekteydi. Ancak salgın derinleştikçe ekonomik tepkiler de beraberinde arttı. İkinci dalga içerisinde bu tepkiler net bir şekilde görülmüştü. Bu dönemde tartışma ekonomi üzerinden temellendi ve nihayetinde AB Kurtarma Fonu'nun kullanımına yönelik tartışmalar neticesinde hükümetin sonlanmasına kadar gitti.

Ekim ayından itibaren ikinci dalganın görülmesi tekrar gündemi salgına taşıırken ardı ardına kısıtlama tedbirleri de geri gelmişti. Bu dönemde alınan tedbirlere karşı destek oldukça düştü. Bu kapsamda örneğin Ekim ayındaki kapanma kararlarına ve Aralık ayındaki yasaklamalara karşı olanların oranları %40'lara kadar çıktı (Demos, 2021). Bu dönemde siyasetteki temel tartışma AB Kurtarma fonunun kullanımı üzerindedir. Hükümet içinde AB'den gelen paranın kullanımına yönelik bir tartışma vardı. Conte AB'den gelen fonun kullanımına ilişkin bir kurul oluşturmak istemekteydi. Renzi'nin partisi IV ise bunun kabineyi, bakanlıkları ve Parlamento'yu by-pass ederek paralel yapılar oluşturmak anlamına geldiğini ifade etti ve yine hükümeti desteğini çekmekle tehdit etti (Giovannini ve Mosca, 2021, s.10). Süregelen tartışmalar sonrasında Ocak ayına gelindiğinde 13 Ocak 2021 tarihinde IV'li üç kabine üyesi istifa etti. Ardından güven oylamasına giden Conte parlamentodan güven oyu olsa da Senato'da 156 oy alarak 161 olan gerekli çoğunluğu sağlayamadı ve hükümetin istifasını verdi. Ardından yeni hükümet için çalışmalara başlasa da Cumhurbaşkanı Sergio Matterella Mario Draghi'yi hükümeti kurması için görevlendirdi. FDI hariç tüm partilerin desteğiyle Draghi liderliğinde yeni hükümet kuruldu.

Lega COVID-19 süreci boyunca kendine net bir politik pozisyon belirleyememiştir. Salvini salgın karşısında alınan ilk tedbirleri şiddetle eleştirmişti. Bu dönemde salgını ciddiye almayan bir tutum benimseyerek insanları dışarı çıkıp eğlenmeye davet etti ve küçük ölçekli işletmelerin tekrar

⁴ Cura Italia, Liquidita, Rilancio, Agosto ve Ristori olarak adlandırılan bu paketler sağlık sistemini güçlendirmek, işçilere ve serbest mesleklere destek çıkmak, vergi yükümlülüklerini ertelemek ve bunlar gibi çeşitli sosyal katkıları içermektedir. Bunlar için bkz: (Di Bartolomeo vd., 2022).

açılmasını istedi. Çünkü ilk kapanan bölgeler Lega'nın etkili olduğu kuzey bölgeleriydi. Ancak kapanma tedbirlerinin işe yaraması ve krizin büyüklüğü bu alana yönelik eleştirileri anlamsız kıldı ve bu sefer ulusal birlik adına kapanmalara destek verdi. Hatta daha katı kapanma tedbirlerine başvurulmasını dahi önerdi. Ardından kısa süre sonra pozisyonunu değiştirerek hükümeti daha hızlı davranmadığı için eleştirmeye başladı. Sonrasındaysa karantina sürecinin uzamasına yönelik eleştirilerini arttırdı ve normalleşmeye çağırdı (Albertazzi vd., 2021; Bertore ve Seddone, 2021; Peralta-Santos, 2021; Zanotti ve Melendez, 2023). Bu sırada 70 milletvekili ile mecliste protesto gerçekleştirerek hükümetin işletmeleri açmasını ve açılmalar gerçekleşene kadar protestonun devam edeceğini söylerken FI ve FdI'nın desteklemediği bu protestodan iki gün sonra vazgeçti (Vicentini ve Tulia Galanti, 2020, s.17-18) Görüldüğü üzere Lega ve Salvini pandemiyi önemsizleştirmektedir ve bir an önce normalleşmeye dönülmesini istiyordu. Çünkü Lega için en önemli politika yapma yöntemi halkın arasına karışma ve onlara temas etme üzerinden temellenmekteydi. Böylece pandeminin ortaya çıkardığı kapanmalar Lega'nın elini oldukça zayıflatmıştı (Pirro, 2022, s.10).

Lega bu süreçte klasik sağ popülist tutumunu devam ettirmek istemişti. Bu bağlamda göçmen karşıtlığı eleştirilerinin merkezindeydi. Bu anlamda Salvini önce sınır kontrollerinin artırılması gerektiğini ve ciddi bir hükümetin önceliğinin bu olması gerektiğini ifade etti (Bertero ve Seddone, 2021, s.54). Afrikalı göçmenler virüsün taşıyıcısı olarak sunuldu. Salgının sorumlusunun İtalyan kıyılarına yanaşan gemilerdekiler olduğu ifade edilerek göçmenler doğrudan hedef gösterildi (Zanotti ve Melendez, 2023). Hem salgının ilk günlerinde hem de hafiflediği yaz aylarında salgının kaynağının Afrika'dan İtalya'nın güney sınırlarına gelen göçmenler olduğu vurgulandı. Bu kapsamda kapanma tedbirlerini de eleştirerek esas problemin "dans edenler değil karaya çıkanlar" (kafe, bar vb. eğlence merkezlerinin kapanması karşısında İtalya kıyılarından karaya çıkan göçmenleri sorumlu ilan eden bir retorik) olduğuna ilişkin bir retorik benimsemişti (Salvini, 2020). Salgından dolayı tarım sektöründe ciddi kayıplar veren İtalya'da çiftliklerde istihdam için göçmenlere çalışma izni vermeye yönelik düzenleme yapılıncı Salvini tekrar göçmen karşıtlığını dile getirdi ve düzenlemeyi kamu sağlığını tehlikeye atan illegal mültecilere ödül olarak nitelendirerek hükümeti eleştirdi (Pirro, 2022). Göçmen karşıtlığı Salvini'nin gündeminden nerdeyse hiç düşmedi. İtalyanların aylarca karantina da kaldığı ancak özgürce dolaşan illegal göçmenlerin virüsü İtalya'ya beraberinde getirdiğini vurgularken diğer yandan İtalya'yı AB'nin mülteci kampı olarak tanımlamaktaydı (Albertazzi vd., 2021, s.9). 2019 yılında İçişleri Bakanı olarak görev yaptığı sırada göçmenlerin karaya çıkmasına izin vermediği gerekçesiyle hakkında açılan davanın COVID-19 sürecinde gündeme gelmesiyle göçmenleri tekrar siyasetinin merkezine aldı ve bu kararını vatan savunması, sınırların korunması ve İtalyanların güvenliği kavramları etrafında ifade ederek (BBC, 2020) göçmenleri işgalciler olarak ve güvenlik sorunu bağlamında çerçeveledi. Dolayısıyla Salvini politik atmosferin müsaade ettiği her ortamda göçmenleri sorunun kaynağı olarak gören ve göçmen meselesini merkezine alan politik tutumunu devam ettirmek istemişti. Ancak salgın süreci aslında bu söylemin etkisini kırdığından kamuoyunu bu anlamda yönlendirmekte zorlandı.

Lega pandemi şartlarından dolayı en önemli araçlarından biri olan kamusal etkinlikleri gerçekleştirmedi (Pirro, 2022, s.14). Bunun yanında salgın siyasetinin yoğun gündemi, sağlık sisteminin sorunları, bulaş ve ölüm oranları ve benzeri gelişmeler medyanın tavrını da değiştirmişti ve popülist/sansasyonel medyatik gelişmeler medyanın dışında kaldı (Bertero ve Seddone, 2021, s.56). Sağ siyaset için önemli araçlardan biri olan kamusal ve medya görünürlüğü pandeminin yoğun olduğu dönemde gittikçe azaldığından söylemsel olarak eli zayıflamıştır. Bu yüzden Lega gibi sağ partiler için

sosyal medya platformları da daha önemli hale geldi. Zaten Facebook ve Twitter gibi platformların kullanımında etkili olan Salvini söylemlerini bu mecralarda şekillendirdi⁵.

Göçmen meselesine ilişkin söylemlerin hem medyanın hem de salgının etkisiyle gücünü yitirdiği anlarda Salvini popülist söylemlere başvurdu. Popülist retorikğin söylem havuzu geniş olduğundan yenisi bulmak zor olmadı. Salgın boyunca Salvini popülist retorikğin bir gereği olarak dini ve komplocu söylemlere de sıklıkla başvurdu. Kendisini “süper Katolik” olarak adlandıran (boşandığı eşinden bir çocuğu ve evlenmediği birinden de bir çocuğu olmasına rağmen) Salvini salgın canavarı karşısında sadece bilimin yeterli olmadığını ve ihtiyaç duyulan şeyin “Tanrı” olduğunu ve bu yüzden kiliselerin paskalyada ibadet için açılması gerektiğini söylemekteydi (Betz, 2020). Bunun yanında Salvini komplo teorilerini dile getirmekten de çekinmedi ve hem virüsün nerden geldiği (Çinliler tarafından laboratuvarında üretilmesine vurgu yaparak (Nardelli ve D’Urso, 2020) hem de ilaç şirketlerinin tedavi yöntemlerini sakladığı gibi çeşitli komplo teorilerine alan açtı.

Bu klasik popülist ve göçmen karşıtı tutumun yanında Conte hükümeti döneminde Lega’nın söylemlerini temel olarak hükümete yönelik ekonomik eleştiriler ve AB’ye yönelik eleştiriler olmak üzere iki alanda toplamak mümkündür.

İtalyan ekonomisi salgından en çok etkilenen ekonomilerden biri olmuştu. Nitekim ekonomi 2020 yılında %10’a yakın oranda küçülürken, bütçe açığı arttı ve kamu borcu %155 seviyelerine kadar geldi. Diğer AB ülkeleri arasında virüse en erken ve en sert maruz kalanlardan biri olduğu için toparlanması da en zor ülkelerden biri İtalya’ydı. Ayrıca İtalyan ekonomisinin yapısal şartları kötü gidişatın ve bu toparlanmanın neden geç olacağını da açıklamaktaydı. İtalyan ekonomisi yüksek oranda küçük ve orta büyüklükteki işletmelere dayanmaktadır (Statista, 2018). Bu Kobilerin ekonomiye katkısı %67, istihdama katkısı ise %78 seviyelerindedir (Greene, 2020). Yani 2,1 trilyon dolarlık İtalyan ekonomisinin büyük bir kısmını bu işletmeler oluşturmaktadır. Turizm gelirleri ile bilinen İtalya bunun yanında salgın sırasında çok ciddi anlamda turist kaybetti. 1 Mart-31 Mayıs tarihleri arasında 31 milyon 625 bin turist kaybı yaşandığı tahmin edilmektedir ve rezervasyonlar Aralık ayına kadar ertelenmişti (Ticaret Bakanlığı, 2021). Ancak ikinci dalganın gelmesiyle beraber kapanmalar bunları daha da ileri bir tarihe ertelemişti. Turizm gelirlerinin İtalyan ekonomisinin %13’ünü oluşturduğu düşünüldüğünde (Greene, 2020) durumun ciddiyeti daha da anlaşılmaktadır.

Conte hükümeti toplam 142 milyar avro değerinde beş temel ekonomik yardım paketi açıklayarak salgının ekonomik hasarına karşı cevap vermek istemişti. Ayrıca AB Kurtarma Fonu’ndan da 81.4 milyar avro hibe ve 127.4 milyar avro kredi olmak üzere toplam 209 milyar avroluk (toplam 750 milyar avroluk paketin neredeyse üçte biri) ciddi bir pay almıştı (Pirro, 2022, s.6). Ancak bu paketler karşısında Salvini yine hükümeti eleştirerek bunları çerez parası ve şaka olarak çerçevelemekteydi (Pirro, 2022, s.9). Bu eleştiriler diğer yandan Lega’nın sorumsuz davrandığı algılarını da güçlendirmekteydi. Salvini’nin bu dönemde söylemsel önceliği COVID-19 tedbirlerinin esnetilerek ekonomik açılmanın bir an önce gerçekleştirilmesi ve ekonominin çarklarının dönmesini sağlamaktı. Çünkü özellikle partisinin etkili olduğu kuzey bölgeleri sanayinin en yoğun olduğu bölgelerdi. Tam açılmayı sağlamayan ekonomik müdahaleleri eleştirmek, onları önemsizleştirmek istemekte ve hükümeti açılmaya zorlamak istemekteydi. Ancak pandeminin seyri buna izin vermedi ikinci dalgada kapanmalara geri dönüldü.

Bu dönemin en önemli meselelerinden biri de AB’nin salgın karşısındaki tutumu ve İtalyanların AB’ye yönelik kırılganlıkları gelmekteydi. Bu dönemde kamuoyunda yükselen AB eleştirilerini sahiplenmek isteyen sağ partilerin ve Lega’nın ötekisi de (popülist bağlamda) AB oldu. Çünkü bu dönemde birlik

---

⁵ Bu noktada sosyal medyanın pandemi sürecinde önemi bir rol oynadığı ve infodemi tartışmalarıyla beraber aşırı sağ aktörler için etkili bir enstrüman olduğu ifade edilmelidir. Bu konu hakkında daha ayrıntılı bir çalışma için bkz: (Eskicioğlu, 2023).

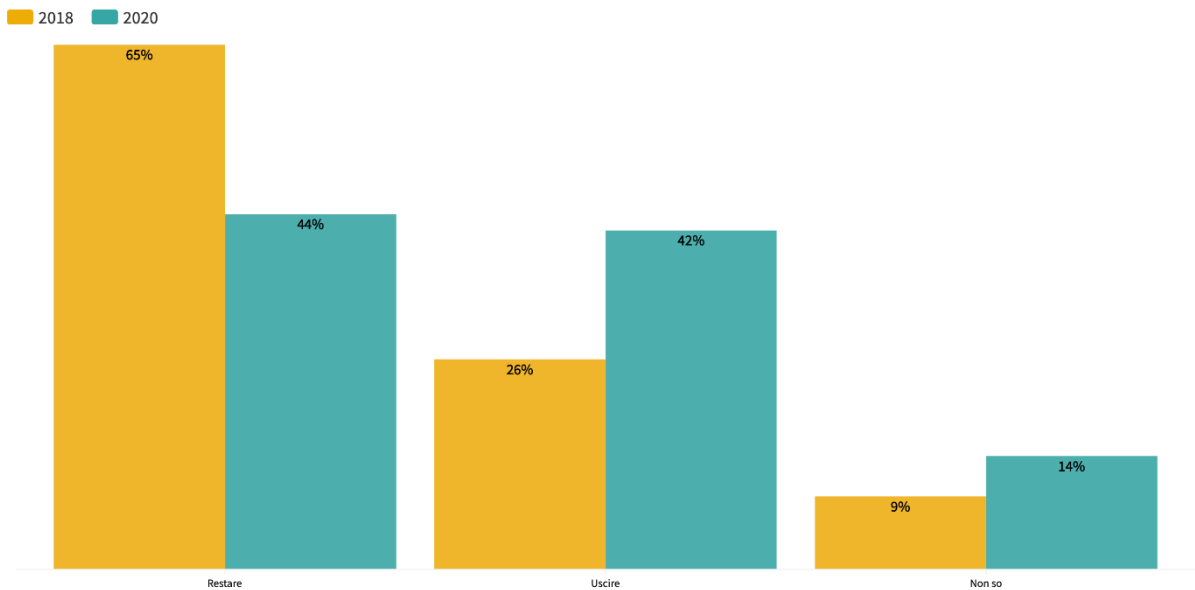
ruhu ciddi anlamda sarsılmıştı. Zaten 2008 ekonomik krizi, mülteci krizi ve Brexit sürecinden sonra sallantıda olan birlik ruhunun, salgın sürecinin meydana getirdiği olumsuzluklarla beraber daha da kötü bir hal aldığı ifade etmek de mümkündür. Ortak ekonomi politikasının Kuzey-Güney bağlamında tartışıldığı, serbest dolaşımın yasaklandığı ve kriz süresince atılması gereken adımların atılmadığı birlikte, üye ülkelerin halklarının tutumları ve liderlerinin tavırlarında kırılmalar meydana gelmiştir. Böylece Covid-19 krizi popülist/otoriter liderlerin ve eğilimlerin alan kazanmasına katkı sağlayarak zaten kırılmalı olan AB birliğini daha da sarstı (Eralp ve Keyman, 2020). Dolayısıyla Brexit sürecinin ardından kamuoyunda sıkça tartışılan diğer “-exit” projeleri, salgın süreciyle birlikte yeniden gündeme geldi.

İtalyanlar yaşanan salgının sadece İtalya'nın bir kriziymiş gibi görülmesini değil bunun AB'nin bir krizi olarak düşünülmesini istemekteydiler. Bu noktada gerekli desteği alamadıkça yalnız bırakıldıklarını düşündüler. Almanya ve Fransa gibi ülkelerin ilk anlarda koyduğu ihracat yasakları ve İtalya'nın koruyucu ekipman malzemesine duydukları ihtiyaca cevap vermemeleri, Çekya'nın koruyucu maskelere el koyması gibi gelişmeler bu noktada bir kırılmaya sebep oldu. Daha sonrasında da istediği ekonomik desteği alamayan İtalya'da kırılma iyice arttı. Avrupa Merkez Bankası başkanı Christine Lagarde'nin salgının ekonomik etkilerinin azaltılması için ön yardım yapılmayacağı ifadesi (Reuters, 2020) medyada önemli bir yer tuttu. Cumhurbaşkanı Sergio Matteralla'nın dahi dayanışma çağrısı yapması yaşanan krizin aşırı sağ partilerin siyasete taşıdığı AB eleştirilerinin ötesinde bir anlama sahiptir. Ekonomik krizin aşılması için İtalya'nın da aralarında bulunduğu bir grup ülke tarafından tartışılan Koronabond önerisi de Hollanda, Finlandiya, Almanya gibi kuzey ülkelerinin engellerine takılınca gerilim daha da artmıştır. *Der Spiegel* gazetesindeki araştırmada İtalyanların %70'inin AB'nin yardımlarından rahatsız olduğu belirtildi (Mcgleenon, 2020). Yine Avrupa Parlamentosu'nun yaptığı ankette İtalyanların yaklaşık %75'inin AB'nin Covid-19'a karşı aldığı önlemlerden memnun olmadığı görülmektedir. Üstelik bu oranla İtalya AB içerisinde en az memnun olan ülke konumundadır (European Parliament, 2020).

Resim 3

Tecne AB Araştırması

Cosa voterebbe in un referendum sulla permanenza dell'Italia nell'UE?

Fonte: sondaggio Tecne

Kaynak: (Berti, 2020)

Tüm bunların yanında İtalyanların AB'den beklediği tıbbi yardımların Çin'den ve Rusya'dan gelmesi birlik ruhunun sorgulanmasında da önemli rol oynayan bir başka gelişmeydi. Rus askeri araçlarının Roma sokaklarında çekilen fotoğrafları bu kırılmayı en iyi yansıtan kareler arasındaki yerini almıştır. AB'nin bu tavrı aşırı sağ partilerin AB karşıtı tutumlarına moral üstünlük katarak AB karşıtı söylemlerin daha da yaygınlaşmasına yol açtı. Bu yaşanan gelişmeler en nihayetinde İtalya içerisinde AB karşıtı tutumun güçlenmesine sebep oldu ve dayanışma ruhu sorgulanmaya başladı. Nitekim Avrupa Parlamentosu'nun araştırmasında İtalyanların yaklaşık %80'i AB dayanışmasından memnun olmadığını ifade etmekteydi. İtalyanların sadece %16'sı bu dayanışmadan memnun olduğunu söylerken bu oran AB üyeleri arasında en düşük orandır (European Parliament, 2020). Bunun yanında Almanya İtalya'yı boğuyor şeklinde gazete manşetleri atıldı. Salvini de bu tartışmalarda kendine alan açarak AB üyesi devletlerin zorluk zamanında korumacılığa geçtiğini ve bunun ikiyüzlülük olduğunu ve İtalya'nın yardıma ihtiyacı olduğunda Venezuela ya da Arnavutluk gibi ülkelerden yardım geleceğini, Almanya'dan hiçbir şey istemediklerini söylemekteydi (Mcgleenon, 2020). FdI lideri Meloni de AB'yi İtalya'nın zorluklarından faydalanmaya çalışmakla suçlamaktaydı.

Nitekim Tecne şirketi tarafından yapılan anket sonuçları da yaşanan gelişmelerin ardından İtalyanların AB'ye olan güveninde ve AB'den çıkmaya dair tutumlarında meydana gelen değişikliği net bir şekilde ortaya koymaktaydı. Yapılan araştırmada "AB'den çıkmak için referandumda nasıl oy kullanırsınız" sorusuna 2018 yılında çıkalmı diyenlerin oranı %26 iken Nisan ayında %42'lere ve kararsızların oranı da %9'dan %14'lere çıkmıştır (Berti, 2020). Bu durum sadece anlık bir tepki olarak değerlendirilmemelidir. Önümüzdeki yıllarda AB içerisinde yaşanacak krizler karşısında üye ülkelerin bu tutumları akla gelecektir. Nitekim İtalyanlarda meydana gelen kırgınlığı toparlamak için AB Komisyon başkanı Von der Leyen de İtalyanlardan özür dilemek zorunda kalmıştır (Euronews, 2020).

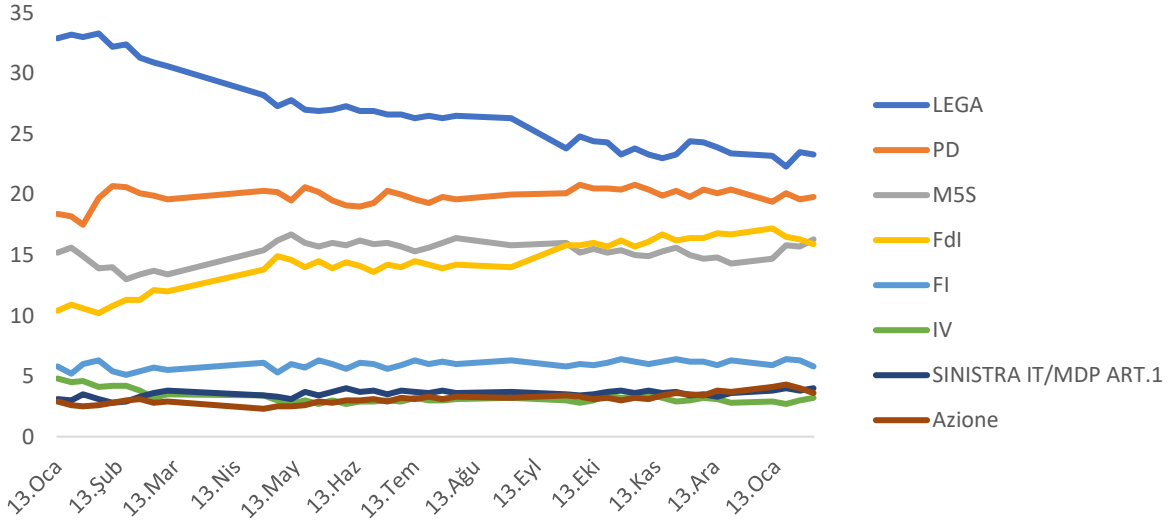
Lega'nın AB eleştirilerinin merkezinde de AB'nin sessiz kalışı, etkisizliği ve dayanışma göstermeyişi gelirken (Bressanelli ve Natali, 2023, s.31) diğer yandan başka ülkelere hizmet etmekle ve yetersiz yardımlarla suçlandı. AB'nin salgın yardımlarında gecikmesi bu eleştirilere alan açmıştı. Salvini, AB'nin Afrika'ya 15 milyar dolar yardım bulabildiğini ancak İtalya konusunda ESM'ye⁶ yönlendirerek İtalya'yı daha zor bir duruma düşürmek istediğini söyledi. Buradan hareketle de AB'nin aslında bir Alman Birliği olduğunu ifade etti (Bertero ve Seddone, 2021, s.55). AB'nin salgının ilk anlarındaki tutumu aşırı sağ partilerin de Avrupa şüphesini körükledi ve hem Salvini hem Meloni AB'yi bencillikle ve İtalya'yı yalnız bırakmakla suçladı (Pirro, 2022).

COVID-19'un ilk döneminde AB'nin tutumunun neredeyse her aktör tarafından ciddi bir eleştiri alması bu alanda Lega'nın farklılığını da ortadan kaldırmıştı. Sonraki dönemde de hem AB'nin özür dilemesi hem de hibe ve kredilerden İtalya'ya sağlanan destek bu tutumu biraz daha yumuşattı. Dolayısıyla salgının ikinci dalgasından itibaren en etkili gündem ekonomik toparlanmaydı. Ancak 2021 yılına girilirken hükümet içinde başlayan tartışmalar Conte hükümetinin sonlanmasıyla sonuçlanınca siyasal dengeler tekrar değişti. Eski Avrupa Merkez Bankası Başkanı Mario Draghi liderliğinde kurulan teknokratik hükümete FdI hariç tüm partiler destek vermekteydi. Lega'nın da destek verdiği Draghi hükümetinin bu dönemde temel fonksiyonu COVID-19 sürecini ve AB fonunun kullanımını yönetmekti (Russo ve Valbruzzi, 2022).

⁶ European Stability Mechanism (Avrupa İstikrar Mekanizması) avro bölgesindeki üye devletler arasında büyük reform paketlerinin desteklenmesi için acil kredilere ilişkin düzenlemeler içeren, 2008 ekonomik krizinin etkilerinden kurtulmak amacıyla 2012 yılında kurulmuş hükümetler arası bir kuruluştur. Ancak Lega ve FdI gibi sağ aktörler ESM'yi İtalya'nın egemenliğine bir tehdit olarak düşünmüştür. Bu hususta daha ayrıntılı bilgi için ESM genel müdürlüğünü yürütmüş Klaus Regling ile *Institute for European Policymaking @ Bocconi University* bünyesinde gerçekleştirilen mülakat okunabilir. Mülakat için bakınız: Feltri, S. (t.y.). "Why is the ESM so Controversial Only in Italy? A conversation with Klaus Regling". Erişim Linki: <https://iep.unibocconi.eu/publications/why-esm-so-controversial-only-italy-conversation-klaus-regling-0>

Grafik 2

2020-2021 Arası Partilerin Oy Oranlarındaki Değişim

Kaynak: SWG tarafından LA7 için yapılan haftalık anketler kullanılmıştır.

Bu dönem içerisinde yapılan anket verilerine göre partilerin oy oranlarındaki değişim Lega'nın düşüşte olduğunu ve FdI'nın yükselişte olduğunu göstermekteydi. FdI'nın ve Lega'nın bu trendiyse 2022 seçimlerine kadar devam etmişti. PD ise istikrarını korurken M5S ve FI 2018 sonrasında gösterdiği düşüşün sonuna gelmiş ve oy oranlarını konsolide ederek istikrar kazanmıştı. Salgın ilk dönemi Lega'daki erimeyi durduramazken Meloni'nin popülaritesi de zaman içerisinde artmıştı.

Conte hükümetinin sonlanmasının ardından FdI'nın oy oranlarındaki artış karşısında baskı altında olan Salvini parti içi ılımlı kanadın da baskısıyla daha sorumlu bir imaj çizmek için Draghi hükümetine destek verdi. Nitekim Salvini bu desteği bir "fedakârlık" olarak görmekteydi. Bu durum Lega için başka sorunları da beraberinde getirdi. Conte döneminde eleştirdiği iki temel meselede (kapanmalar ya da halk sağlığı karşısında ekonomik aktiviteler ve AB fonunun kullanımı konusu) daha sorumlu bir hükümet rolü çizmek için pozisyonunu ve buna bağlı kutuplaştırıcı söylemi esnetti. Tabii bu durum hem parti içinde tartışmaları hem de seçmenlerin eleştirilerini beraberinde getirdi (Russo ve Valbruzzi, 2022). Bu politika değişiklikleri karşısında Salvini güvenilirliğini iyice yitirmişti. Nitekim Draghi hükümetine destek verdikten sonra aşırı sağ politikaları takip etmekte zorlanan Salvini'nin düşüşü de devam etti ve bu politikaları muhalefette kalarak sürdürebilen Meloni oy oranlarını her geçen gün arttırdı.

Diğer aşırı sağ parti FdI da salgının ilk yılında aslında Lega ile aynı stratejiyi izleyerek göçmenleri ve ekonomik anlamda hükümeti hedefine almıştı (Zanotti ve Melendez, 2023, s.101). Ancak Lega'dan farklı olarak FdI hükümeti, muhalefeti görmezden gelerek demokrasinin altını oyduğu gerekçesiyle eleştirmekteydi ve bu kapsamda örneğin parlamento önünde İtalyan bayraklı maskelerle beraber protestolar düzenleyerek "sessiz çoğunluk" olarak adlandırdığı "sıradan insanlara" kulak verilmesini istemekteydi (Manucci, 2020). FdI'nın popülist söylemi bu aşamada oy kaybı yaşayan Salvini'nin kaybettiği oyları kendisinde toplamasını sağladı ve yükselişini sürdürmesini sağladı. Ayrıca FdI, Lega'dan farklılaşarak normale dönme isteğini yinelerken daha temkinli davranmaktaydı. Sokaklara dönerek hükümetin belirlediği siyasal alanın dışında kendine alan açmaya çalıştı. 28 Nisan'da meclis binasında düzenlenen protestolarda ve 2 Haziran'daki Cumhuriyet Bayramı gösterilerinde görünürlüğünü arttırdı. Tüm bu anlarda Meloni sorumluluğu da elden bırakmamıştı. Her gösteride maskesiyle beraber poz verdi ve güvenlik protokollerini aşmadı. Salvini ise güvenlik protokollerini görmezden geliyordu. Cumhuriyet Bayramı gösterilerinde gösteriler bitince alanda kalarak maskeleri

çıkartıp selfie çekmek için alanda dolanmaktaydı (Pirro, 2022). Salvini'nin aksine Meloni'nin eleştirileri daha sorumlu bir çerçevede hareket etmekteydi ve bu anlamıyla Salvini'ye göre daha incelikli bir siyasetçi profili çizmekteydi (The Economist, 2020).

5. Sonuç

COVID-19'un İtalya'yı vurduğu ilk anda hükümetin uzun süreli bir geleceği görülüyordu. Güven düzeyi de düşük olan hükümetin dağılması ve yenisinin kurulması İtalyan siyaseti için olağan bir durumdu. Nitekim ikinci Conte hükümeti de modern İtalya'nın (2. Dünya Savaşı sonrası Cumhuriyetin benimsenmesinin ardından) 66.hükümeti olarak karşımıza çıkmaktaydı. Dolayısıyla kısa süreli istikrarsız hükümetler İtalyan siyasetinin önemli sorunlarından biriydi. Ancak salgınla birlikte süreç başka bir yere evrildi ve hükümete duyulan güven düzeyi arttı. Aktörler salgının ciddiyeti karşısında eleştirilerini ertelemek zorunda kaldı ve salgının ortaya çıkardığı kriz ortamının dinmesini bekledi. Böylece özellikle ilk dalga boyunca iktidarı tehdit eden bir gelişme yaşanmadı. Siyasetin temel gündemi salgın bağlamında şekillendi. Salgın süresi boyunca oy oranlarında yaşanan değişim iktidar paydaşlarının oyunu arttırmadı ancak Lega'nın oy kaybı derinleşti. Bu dönemde Lega'nın oy kaybını sadece COVID-19 süreciyle açıklamak mümkün olmasa da bu süreç boyunca oy kaybı yaşadığı görülmektedir. Aynı şekilde FdI'nın da yükselişi yine bu dönemde ivme kazandı. Nitekim bu trend 2022 genel seçimlerinde de görülmüştür. 2022 seçimleri sonucunda FdI en yüksek oy oranıyla (%26) merkez sağ siyasetin iktidarında başbakanlık görevini ve merkez sağın liderliğini ele almıştır. Dolayısıyla COVID-19 sürecinin ilk yılında yaşanan gelişmeler bu sürecin de bir anlamda habercisi olmuştur. Her ne kadar pandemi süreci Conte'nin yılı olarak değerlendirilse de (Bull, 2021) hükümetin ömrü hükümet krizleri ile anılan İtalyan siyasetinin ortalamasında kaldı ve 2021 başında yerini teknokrat Draghi hükümetine bıraktı. Kriz anlarında artan kişisel güven partiler arası dinamikleri çok anında etkilese de bunu sürdürmek mümkün olmamıştır. Ancak Conte bundan sonra İtalyan siyasetinin önemli bir aktörü olmuştur. 2021 Ağustos ayından itibaren M5S hareketinin liderliğini yürütmektedir.

Salvini'nin 2020 içerisinde yaşadığı düşüşte pandemi sürecinin önemli bir rolü olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu dönem boyunca Salvini salgını ciddiye almayan ve dolayısıyla sorumsuz bir siyasal lider imajı çizmiştir. Salgının yönetimine ilişkin hükümete eleştirilerinde sürecin gidişatına göre söylemlerini değiştirmiş ve inandırıcılığını da zedelemiştir. Başta kapanma tedbirlerini eleştirirken sonra savunmuş ve hatta daha sıkı tedbirlere başvurulmasını önermiştir. Ardından tekrar kapanmaları eleştirerek salgının ekonomik sonuçları üzerinden hükümete yönelik eleştirilerini dile getirmiş ancak burada da sorunları çerçevelemekte zorlanmıştır ve hükümetin ekonomik yardımlarını küçümsemiştir. Hükümetin artan kamuoyu desteğiyle birlikte depolitize olan atmosferde politik söylemini ve araçlarını pandemi siyasetine uyarlayamamıştır. Bunun yanında kamusal etkinliklerin yasaklanması ve göçmenlerin kapanmayla beraber politik gündemden düşmesi gibi parti siyasetin en önemli iki politik enstrümanının elden gitmesi karşısında yerini alan hükümete ve AB'ye yönelik eleştiriler erimeyi engellememiştir.

Rovira Kaltwasser ve Taggart (2022) pandemi döneminde popülist aşırı sağ aktörlerin bu süreçten ciddi bir zarar görmediği veya etkilenmediğini ifade etmektedir. Saylan (2021) ise pandemi döneminde aşırı sağ aktörlere olan desteğin gerilediğini ancak bu gerilemenin de geçici olduğunu ve sonrasındaki süreçte sorun alanlarının derinleşmesiyle birlikte bu aktörlerin tekrar etkisini hissettirebileceğini düşünmeyi önermekteydi. Nitekim İtalya bağlamında da durum her iki görüşü de doğrular niteliktedir. Lega salgınla birlikte kamuoyu desteğini yavaş yavaş kaybetse de bu destek yerini FdI'ya bırakmıştır. Pandemi öncesi dönemle sonrası arasında sağ siyasetin kamuoyu desteğinde ciddi bir değişim olmamıştır. Bu durum aşırı sağ siyasetin kriz dönemlerinde de etkisini yitirmediğini göstermesi açısından önemli bir göstergedir. Ancak aktörler arasındaki değişen kamuoyu desteğini açıklamamaktadır. Lega'nın düşüşü bu bağlamda kriz anlarında aktörlerin kaybolan desteğini

göstermesi açısından önemli bir örnek olay teşkil etmektedir. Dolayısıyla bu anlardaki tutum ve davranışlar aşırı sağ aktörler arasındaki dengeleri değiştirebilmektedir. Bu kapsamda aşırı sağ aktörler ile bu tür krizler arasındaki ilişkiyi anlamlandırmak için daha fazla çalışma yapılması gerektiği ifade edilmelidir. Krizler çağında özellikle popülist aktörler başta olmak üzere tüm aktörlerin söylemleri birbirinden farklı sonuçlar doğururken bu tür örnek olayların incelenmesi parti siyasetlerinin şekillenmesi açısından önemli bir birikimi beraberinde getirecektir.

Kaynakça

- Albertazzi, D., Giovannini, A. ve Seddone, A. (2018). 'No regionalism please, we are Leghisti!' The transformation of the Italian Lega Nord under the Leadership of Matteo Salvini. *Regional and Federal Studies*, 28 (5), s.645-671.
- Albertazzi, D., Bonansinga, D. ve Zulianello, M. (2021). The Right-wing Alliance at the time of Covid-19 pandemic: All change?. *Contemporary Italian Politics*, 13(2), s.181-195.
- Anzolin, E., ve Amante, A. (2020, 21 Şubat). First Italian dies of coronavirus as outbreak flares in North. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-china-health-italy-idUSKBN20F0UI>
- Baker, W. D. ve Oneal, J. R. (2001). Patriotism or Opinion Leadership? *Journal of Conflict Resolution*, 45(5), 661–687. <https://doi.org/10.1177/0022002701045005006>
- BBC. (2020a, 10 Mart). *Coronavirus: Italy extends emergency measures nationwide*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-51810673>
- BBC. (2020b, 20 Mart). *Inside an Italian ICU*. <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-51980665>
- Bertero, A., ve Seddone, A. (2021). Italy: Populist in the mirror, (De)politicizing the COVID-19 from government and opposition. G. Bobba ve N. Hubé (Ed.), *Populism and the Politicization of the COVID-19 Crisis in Europe* (45–58). *Palgrave Macmillan*. https://doi.org/10.1007/978-3-030-66011-6_4
- Berti, N. (2020, 28 Nisan). Il Coronavirus ha cambiato l'idea che gli italiani hanno dell'Europa. *YouTrend*.
- Betz, H.-G. (2020, 20 Nisan). After COVID-19: Will Matteo Salvini lead Europe's radical right? *Open Democracy*. <https://www.opendemocracy.net/en/countering-radical-right/after-covid-19-will-matteo-salvini-lead-europes-radical-right/>
- Biasi, M. (2020). Covid-19 and labour law in Italy. *European Labour Law Journal*, 11(3), 306-313. <https://doi.org/10.1177/2031952520934569>
- Bressanelli, E., ve Natali, D. (2023). Tested by the polycrisis: Reforming or transforming the EU? *Politics and Governance*, 11(4), 246–251. <https://doi.org/10.17645/pag.v11i4.7894v>
- Bull, M. (2021). The Italian government response to Covid-19 and the making of a prime minister. *Contemporary Italian Politics*, 13(2), 149–165. <https://doi.org/10.1080/23248823.2021.1914453>
- D'Alimonte, R. (2019). How the Populist Won in Italy. *Journal of Democracy*, 30(1), 114-127. <https://doi.org/10.1353/jod.2019.0009>
- De Blasio, E., ve Selva, D. (2021). Who is responsible for disinformation? European approaches to social platforms' accountability in the post-truth era. *American Behavioral Scientist*, 65(6), 825–846. <https://doi.org/10.1177/0002764221989784>
- Demos (2021, 20 Şubat). *Barometro Politico di novembre dell'Istituto Demopolis: l'effetto COVID sul peso dei partiti*. Istituto Demopolis,. <https://www.demopolis.it/?p=7867>
- Di Bartolomeo, G., D'Imperio, P., ve Felici, F. (2022). The fiscal response to the Italian COVID-19 crisis: A counterfactual analysis. *Journal of macroeconomics*, 73, 103447. <https://doi.org/10.1016/j.jmacro.2022.103447>
- Eralp, A., ve Keyman, F. (2020, Mayıs). A Fumbling or an Enabling European Union: Envisioning Multilateralism In A Post-Corona World. *Istanbul Policy Center*.
- Euronews (2020). AB Komisyonu Başkanı İtalyanlardan Özür Diledi; Üye Ülkelere 100 Milyar Euro'luk Kredi Önerdi. <https://tr.euronews.com/business/2020/04/02/ab-baskan-italyanlardan-ozur-diledi-uye-ulkelere-100-milyar-euroluk-uygun-faizli-kredi-one>
- European Parliament (2019). Italy-Results by National Party: 2019-2024. <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/en/national-results/italy/2019-2024/>

- European Parliament (2020). Uncertainty/Eu/Hope Public Opinion in Times Of Covid-19. https://www.europarl.europa.eu/atyourservice/files/beheard/eurobarometer/2020/public_opinion_in_the_eu_in_time_of_coronavirus_crisis/report/en-covid19-survey-report.pdf
- Eskicioğlu, Y. C. (2023). İnfodemi, Korku ve Dezenformasyon: Pandemi Döneminde Sosyal Medyada İslamofobi. *Journal of Migration and Political Studies* 1: 17-34
- Ferraresi, M. (2020, 9 Mart). Italy's Politicians are Making the Coronavirus Crisis Worse. *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2020/03/09/italy-covid19-coronavirus-conte-salvini-epidemic-politicians-are-making-crisis-worse/>
- Giovannini, A., ve Mosca, L. (2021). The year of COVID-19: Italy at a crossroads. *Contemporary Italian Politics*, 13(2), 130–148. <https://doi.org/10.1080/23248823.2021.1911026>
- Greene, M. (2020, 15 Mayıs). Get ready for a two-speed recovery. *Politico*. <https://www.politico.eu/article/get-ready-for-a-two-speed-recovery/>
- Harlan, C., ve Pitrelli, S. (2020, 17 Kasım). COVID-19's first wave largely missed southern Italy. The second wave is hitting it hard. *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/world/europe/italy-coronavirus-second-wave/2020/10/17/a1e143da-0f21-11eb-b404-8d1e675ec701_story.html
- Istat. (2020, 3 Temmuz). *Annual Report 2020*. <https://www.istat.it/it/files/2020/09/Annual-Report-2020-Summary.pdf>
- Johansson, B., Hopmann, D. N., ve Shehata, A. (2021). When the rally-around-the-flag effect disappears, or: when the COVID-19 pandemic becomes “normalized”. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 31(sup1), 321–334. <https://doi.org/10.1080/17457289.2021.1924742>
- Landini, I. ve Paparo, A. (2019). Italy: Complete overturn among government partners-League doubled, M5S halved. De Sio, L., Franklin, M.N. and Russo L. (eds), *The European Parliament Elections of 2019*, (173-180). Luiss University Press, Rome.
- Lazar, M. (2020). Leaders Revealed by Covid-19: The Curious Giuseppe Conte. <https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/leaders-revealed-covid-19-curious-giuseppe-conte>
- Manucci, L. (2020). Italy. *Populism & the Pandemic Report içinde*. Edt: Giorgos Katsambekis ve Yannis Stavrakakis. *Populismus Interventions* No: 7. 31-33.
- Martinez, C. (2020). Karl Marx In Wuhan: How Chinese Socialism Is Defeating COVID-19. *International Critical Thought*, 10(2). <https://doi.org/10.1080/21598282.2020.1779504>
- Mathieu, E. Ritchie, H, Rodés-Guirao, L. Cameron Appel, Giattino, C., Hasell J., Macdonald, B., Dattani, S., Beltekian, D., Ortiz-Ospina E. ve Roser, M. (2020). "Coronavirus Pandemic (COVID-19)". Published online at [OurWorldInData.org](https://ourworldindata.org/coronavirus). Retrieved from: 'https://ourworldindata.org/coronavirus' [Online Resource].
- Mcgleenon, B. (2020, 18 Mayıs). EU crumbles: Italian's fume Germany has abandoned them – 'we are bleeding to death'. *Express*. <https://www.express.co.uk/news/politics/1283714/eu-coronavirus-crisis-germany-italy-corona-bonds-feud-angela-merkel>
- Mudde, C (2019). *The Far Right Today*. Polity Press, UK.
- Nardelli, A. ve D'Urso, J. (2020). Italy's Far-Right And Nationalist Leaders are Pushing Debunked Conspiracy Theories About the Coronavirus to Millions of Followers. <https://www.buzzfeed.com/albertonardelli/coronavirus-matteo-salvini-giorgia-meloni-conspiracy>
- Ortega, F., ve Orsini, M. (2020). Governing COVID-19 without government in Brazil: Ignorance, neoliberal authoritarianism, and the collapse of public health leadership. *Global Public Health*, 15(9). <https://doi.org/10.1080/17441692.2020.1795223>
- Ostergard, R. L. (2020, 8 Mayıs). What we know about political leadership and pandemics. *Duck of Minerva*. <https://duckofminerva.com/2020/05/what-we-know-about-political-leadership-and-pandemics.html>

- Paparo, A. (2018). Challenger's Delight: The Success of M5S and Lega in the Italian General Election. *Italian Political Science*, 13 (1), s.63-81.
- Pelagatti, M., ve Maranzano, P. (2021). Assessing the effectiveness of the Italian risk-zones policy during the second wave of COVID-19. *Health Policy*, 125(9), 1188-1199. <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2021.07.011>
- Peralta-Santos, A., Saboga-Nunes, L., ve Magalhães, P. C. (2021). A tale of two pandemics in three countries: Portugal, Spain, and Italy. In *Coronavirus Politics: The Comparative Politics and Policy of COVID-19* (ss. 361-377).
- Pirro, A. L. P. (2022). Performing (during) the Coronavirus Crisis: The Italian Populist Radical Right between National Opposition and Subnational Government. *Government and Opposition*, 1-17. doi:10.1017/gov.2022.28
- Pirro, A. L. P. (2023). Far right: The significance of an umbrella concept. *Nations and Nationalism*, 29 (1), 101-112.
- Reuters (2020). Italy Furious at ECB's Lagarde 'not here to close spreads' comment. <https://www.reuters.com/article/idUSKBN20Z3VM/>
- Rovira Kaltwasser, C., & Taggart, P. (2022). The Populist Radical Right and the Pandemic. *Government and Opposition*, 1-21. doi:10.1017/gov.2022.46
- Russo, L. ve Valbruzzi, M. (2022) The impact of the pandemic on the Italian party system. The Draghi government and the 'new' polarisation, *Contemporary Italian Politics*, 14(2), 172-190, <https://doi.org/10.1080/23248823.2022.2063099>
- Salvini, M. (2020, 23 Şubat). "È semplicemente folle che gli sbarchi proseguano come se nulla fosse, questo governo è ogni giorno più sconsiderato e inqualificabile. E Conte ha il coraggio di andare a dire in tivù: 'Sono sorpreso'" [Facebook güncellemesi]. Facebook. <https://www.facebook.com/salviniofficial/videos/2236701473302145/>
- Saylan, İ (2021). PANDEMİ POPÜLİZMİN SONUNU GETİREBİLİR Mİ? Batı Avrupa'daki Popülist Radikal Sağ Partiler Üzerine Bir Değerlendirme. *International Journal of Social Inquiry*, 14 (2), 783-811. <https://doi.org/10.37093/ijsi.956052>
- Statista. (2018, 1 Mart). Ocak 2018'de İtalya'daki küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) ana sanayi sektörleri [Grafik]. <https://www.statista.com/statistics/701564/monthly-sme-industry-sectors-italy/>
- Statista (2024, 5 Şubat). Trust in previous Prime Minister Giuseppe Conte in Italy from April 2019 to March 2021. <https://www.statista.com/statistics/977223/support-for-prime-minister-conte-in-italy/>
- Tg La 7. (2019a, 25 Mart). *Il sondaggio politico di lunedì 25 marzo 2019*. <https://tg.la7.it/sondaggi/il-sondaggio-politico-di-luned%C3%AC-25-marzo-2019-25-03-2019-137312>
- Tg La 7. (2019b, 29 Temmuz). *Il sondaggio politico di lunedì 29 luglio 2019*. <https://tg.la7.it/sondaggi/il-sondaggio-politico-di-luned%C3%AC-29-luglio-2019-29-07-2019-141070>
- Tg La 7. (2020, 13 Nisan). *Il sondaggio sul coronavirus di lunedì 13 aprile 2020*. <https://tg.la7.it/cronaca/il-sondaggio-sul-coronavirus-di-luned%C3%AC-13-aprile-2020-13-04-2020-149070>
- The Economist (2020). Italy's Populist Five Star Movement is Becoming a More Normal Party. <https://www.economist.com/europe/2020/08/20/italys-populist-five-star-movement-is-becoming-a-more-normal-party>
- The Guardian. (2020, 19 Mart). "Italy becomes country with most coronavirus deaths." <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/19/france-may-refuse-entry-to-britons-if-no-strict-lockdown-is-imposed-in-uk-coronavirus>
- Ticaret Bakanlığı, (12 Ocak 2021), "Covid-19 Gelişmeleri", <https://ticaret.gov.tr/yurtdisiteskilati/avrupa/italya/ulke-profilu/kovid-19-gelismeleri>

- Varriale, A. (2021). Institutionalized Populism: The “Strange Case” of the Italian Five Star Movement. ECPS.
- Vicentini, G. ve Tullia Galanti, M. (2021): Italy, the Sick Man of Europe: Policy Response, Experts and Public Opinion in the First Phase of Covid-19, South European Society and Politics. <https://doi.org/10.1080/13608746.2021.1940582>
- WHO (2022). *A Timeline of WHO's COVID-19 Response in the WHO European Region*. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/351782/WHO-EURO-2022-1772-41523-63024-eng.pdf?sequence=1>
- Zanotti, L., ve Melendez, C. (2023). Italy: The diverging strategies of the populist radical right during pandemic. In N. Ringe & L. Renno (Eds.), *Populists and the Pandemic: How Populists Around the World Responded to COVID-19* (içinde). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003197614-8>

Makale Bilgi Formu

Yazarın Katkıları: Makale tek yazarlıdır. Yazar makalenin son halini okuyup onaylamıştır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Telif Beyanı: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunmaktadır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.